

râiloğulları'nın en bilgilisi ve üstünü sayıldığı, Tevrat'ı çok güzel okuduğu, İsrâiloğulları Mısır'da yaşarken Firavun tarafından onlara yönetici tayin edildiği, fakat tıpkı Sâmîrî gibi Allah düşmanı olup bozgunculuk çıkardığı, Hz. Mûsâ'dan simya ilmini öğrendiği belirtilmekte; evinin, elbiselerinin, hazinelerinin özellikleri, gösterişli tavırları nakledilmektedir. Mısır'dan çıktıktan sonra Hz. Mûsâ mezbah ve kurban yöneticiliğini Hârûn'a vermiş, bunun üzerine Kârûn hem peygamberliğin hem yöneticiliğin Mûsâ'da, mezbah ve mâbed yöneticiliğinin de Hârûn'da olmasına itiraz etmiş, daha sonra da cezalandırılmıştır (Sa'lebî, s. 213-217).

BİBLİYOGRAFYA :

Taberî, *Târîh* (Ebü'l-Fazl), I, 448-450; Sa'lebî, *'Arâ'isü'l-mecâlis*, Beyrut 1985, s. 213-217; E. Palis, "Core", *DB*, II/1, s. 972; A. Jeffery, *The Foreign Vocabulary of the Qur'ân*, Baroda 1938, s. 231-232; T. M. Mauch, "Korah", *IDB*, III, 49-50; J. Liver - A. Rothkoff, "Korah", *EJd.*, X, 1190-1193.

ÖMER FARUK HARMAN

□ EDEBİYAT. Kur'ân-ı Kerim'de Kârûn ve hazinesinden söz eden âyetlerden anlaşıldığına göre (el-Kasas 28/76, 78, 81; el-Ankebût 29/39; el-Mü'min 40/23-24) Kârûn, Hz. Mûsâ'nın kavmi arasında hazinelerinin anahtarını ancak güçlü, kuvvetli, büyük bir topluluğun taşıyabileceği çok zengin bir kişiydi. Bundan dolayı Türk edebiyatında atasözü ve deyimlerde daha çok hazineleri, zenginliği ve cimriliğiyle söz konusu edilmiştir. Kârûn'un hazineleri "genc-i Kârûn, mâl-i Kârûn" diye anıldığı gibi her gittiği yere hazinesini de beraberinde götürdüğü için "genc-i revân" (yürüyen hazine) olarak da adlandırılmıştır. Kârûn, cimriliği ve zenginliği sebebiyle gururlanmasından dolayı yerin dibine batırılınca çok güvendiği hazineleri de kendisiyle birlikte yok olmuştur. Taşlıcalı Yahyâ, "Uğradı cümlesi hişim u hatara / Mâl-i Kârûn gibi geçti yere" ve Fakîrî, "Tecrîd ile felekte oldum Mesîh-i sâni / Mâliyle yere geçsin Kârûn'a minnetim yok" beyitlerinde bu olaya telmihte bulunmuşlardır. Hz. Mûsâ'dan simya ilmini öğrenmek suretiyle zengin olduğu rivayet edilen Kârûn ve hazinelerinin Doğu-İslâm edebiyatlarında en çok işlenen yönü ilâhî kudret karşısında o kadar servetin, mal ve mülkün hiçbir işe yaramaması, aksine sahibinin helâkine sebep olmasıdır. Yûnus Emre'nin, "Ne kadar çok ise malın ecel sana sunar elin / Ne assı eyledi Kârûn bu dünyaya batmış iken" beytiyle Hayâlî Bey'in, "Bezlini evvel bahârın kûha

sor hâmûna sor / Mâl-i dünyâdan ne alıp gittiğin Kârûn'a sor" beytinde Kârûn'un kendisine ve etrafındakilere hiçbir fayda sağlamayan, hayra ve iyiliğe vesile olmayan hazineleri anlatılmıştır. Hayâlî Bey bir beytinde, "Sim-i eşkim neme yarar nazar etmez ana yâr / Yere geçsin n'ideyim genci imiş Kârûn'un" diyerek onun için akırttığı gümüş rengi göz yaşlarını görmeyen sevgilisinin durumunu Kârûn ve hazinesine benzetmektedir. Nesîmî, "Seni bu hüsn ü cemâl ile bu lutf ile gören / Korktular Hak demeye döndüler insan dediler // Bir kılın kıymetini her kime sordumsa dedi / Genc-i Kârûn ile bin milk-i Süleyman dediler" beyitlerinde Hz. Peygamber'in bir tüyünün genc-i Kârûn'la beraber bin Süleyman mülküne denk olduğunu ifade etmektedir.

Kârûn, Türk halk edebiyatında daha çok "Kârûn gibi zengin olmak", "Kârûn kadar malı olmak" şeklindeki deyimlerde geçmektedir. Nitekim Gaziantep yöresine ait bir türkû içinde yer alan, "Kul Himmet üstâdım gelse otursa / Hakk'ın kelâmını dile getirirse / Dünya benim deyi zapta geçirse / Kârûn kadar malın olsa ne fayda" dörtlüğünde Kârûn'un zenginliği ve bu zenginliğin işe yaramayacağı vurgulanmaktadır.

İsrâiliyat'a ait rivayetlerde Kârûn'dan bahsettiği ileri sürülen bir de efsane vardır. Buna göre parayı ve büyüü icat eden Lidya Kralı Crésus (Krezus) her tuttuğunun altın olması için ilâhlara yalvarır, bu dileği kabul edilince mutluluğa erişeceğini sanır. Ancak çok zengin olduğu halde mutluluğu bir türlü bulamayan kral acı içinde kıvrılarak ölür. Bu hikâye başta binbir gece masalları olmak üzere birçok milletin edebiyatında bulunmaktadır. Türkçe'deki "Kârûn kadar zengin olmak" deyimini "riche comme Crésus" şeklinde Fransızca'da da yer almaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Yûnus Emre *Divânı* (haz. Faruk K. Timurtaş), İstanbul 1972, s. 50; Ağâh Sırrı Levend, *Divân Edebiyatı*, İstanbul 1943, s. 152, 153; Mustafa Nihat Özön, *Edebiyat ve Tenkid Sözlüğü*, İstanbul 1954, s. 153; Mehmet Özbek, *Folklor ve Türkülerimiz*, İstanbul 1975, s. 488; Cemal Kurnaz, *Hayâlî Bey Divânı (Tahlili)*, Ankara 1987, s. 129-130, 474-475; İskender Pala, *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, Ankara 1989, II, 26-27; Mustafa Tatçı, *Yûnus Emre Divânı (Tenkitli Metin)*, Ankara 1990, s. 153; M. Nejat Sefercioğlu, *Nev'i Divânı'nın Tahlili*, Ankara 1990, s. 63; Ahmet Talât Onay, *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar* (haz. Cemal Kurnaz), Ankara 1992, s. 244; *Kâmûsü'l-â'lâm*, V, 3519; "Karun", *TDEA*, V, 202.

H. İBRAHİM ŞENER

KARZ

(القرض)

Tüketim ödünçü anlamında fıkah terimi.

Sözlükte "kesip koparmak, karşılık vermek", mekânla ilgili olarak kullanıldığında "çaprazından dolaşım gitmek" gibi anlamlara gelen *karz*, terim olarak "geri ödenmek üzere verilen mal veya birine ödünç / borç verme" demektir. Borç verenin malının bir kısmını ayırıp vermesi veya borç alanın aldığı şeyin emsalini geri verecek olması sebebiyle bu adı aldığı şeklindeki açıklama kelimenin kök anlamıyla bağlantısını belirtmek içindir. Aynı kökten türeyen *istikrâz* kelimesi "ödünç istemek / almak", *iktirâz* "ödünç almak", *ikrâz* "ödünç vermek", *mukriz* "ödünç veren", *müstakriz* "ödünç isteyen / alan" ve *mukrez* "ödünç olarak verilen mal" mânasına gelmektedir. *karz* olarak alınan malın karşılığında verilecek şey ise *karz* bedeli olarak isimlendirilir. Aynı kökten türeyen *kırâz* kelimesi "mudârebe"nin eş anlamlısı olarak kullanılmaktadır.

Kur'ân-ı Kerim'de *karz* ve türevleri on üç yerde geçmekte olup (meselâ bk. el-Bakara 2/245; el-Mâide 5/12; el-Kehf 18/17; el-Hadîd 57/11, 18; et-Tegâbün 64/17; el-Müzzemmil 73/20) *Kehf* sûresinde "bir yeri çaprazından dolaşım gitmek", diğerlerinde ise "borç vermek" anlamında kullanılmış, mecazi bir anlatımla Allah'a güzel bir şekilde borç (*karz-ı hasen*) veren kimseye bunun kat kat fazlasının ödeneceğinden söz edilmiştir. Bu âyetlerde Allah'ın rızasını kazanmak için yapılan malî harcamanın Allah'a verilen bir borç olarak anılması verilenin Allah katında zayıf olmasına, karşılığının sevap ve mükâfat olarak geri döneceğine dair ilâhî bir vaad şeklinde yorumlanır. Bu ödünçün "güzel" diye nitelenmesi ise harcamanın riya ve dünyevî beklenti karıştırmadan sırf Allah rızası için ve helâl maldan yapılmasının gerektiğine ve böyle bir davranışın güzelliğine işaret eder. Hadislerde de borç verme, ödünç verme söz konusu edildiğinde bunun hukukî mahiyetinden çok ahlâkî yönü üzerinde durulmuştur. Dinî terminolojide *karz* kelimesi, bir kimseye tüketim amaçlı olarak para veya mislî eşya türündeki bir malı ödünç vermek anlamıyla yaygın bir kullanım kazanmış olup Allah katında ecir kazandıran erdemli bir davranış olması yönüyle dinî öğretinin ve İslâm ahlâkının, bir akid türü olarak da İslâm hukukunun konusunu teşkil etmiştir.